

Méhemnek gyümölcse

A fejfőrcs nem sokkal a közbjáték után, szinte egyidejűleg jelentkezett a két aszszonynál, így ülték végig az egész estélyt, belekapaszkodva a fájdalomba, ami a viharzó beszédek és indulókat követően egyre elviselhetlenebb volt, de fájdalomcsillapítóért fordulni Massa doktorhoz már nem mertek. Tétováságuk, amit egyesek eltántoríthatatlanságnak, mások gögnek láttak, akkor sem hagyott alább, amikor a társaság szedelőzködni kezdett. Ők ketten minden áron maradni akartak – segíteni az elrámolásban és helyükre tologatni a bútorokat. Francesca Siparinak, szemben a férjével, nem volt ellenére a dolog. Igaz, mielőtt igent mondott volna, a két Gretét háromszor is elutasította, mert úgy tanulta az anyjától, aki szintén valamelyik felmenőjétől tanulta, hogy úrinő csak akkor fanyalodik kívülállók segítségére, ha ezzel nem kötelezi le magát hosszabb időre, vagy, ami még rosszabb: nem teszi zsarolhatóvá a családját. Ha maga a Hétfájdalmas Szűzanya csúszik térdén előtted, és vérző szívében a hét törét újra meg újra megmártja, akkor is azt kell látnia rajtad, hogy a döntésed nagyobb súllyal esik latba, mint a nyomorod. Ne csak térdén csússzon, tegye is össze a két kezét, hogy segíthetted neked.

Ezt a tudást a háború, kiváltképp a jövevények érkezése körüli tennivalók apránként kikezdték, és három esztendővel később, ezerkilencszáznegyvenhárom októberére Francesca Sipari már csak akkor tartotta magát az anyai intéshez, ha sem a segítségkérésnek, sem magának a segítségnyújtásnak különösebb tétje nem volt. Ennyi kapaszkodót meghagyott a múltból, úgy érezte, ha még a normalitás színlelését is elvitatják tőle, végül semmije nem marad, amihez visszanyúlhat, amikor a normalitás ismét helyreáll.

Az idáig vezető út a háború miatt az átlagosnál is strapásabb volt, rengeteg vita és kiborulás szegélyezte, Francesca Sipari gyakran érezte magát bukdácsoló gyereknek, akiknek az előmenetelét alig említik, a hibáit viszont mindig felróják. Tán ezért sem tudott igazán örülni a megtett szakaszoknak – egyik oldalról Mimma örködött felette mosolyogva, felszegett állal, apró biccentésekkel buzdítva, mintha valami idegkór átvette volna a teste fölött az irányítást; a másik oldalon Guido Massa állt, riadt tekintetében ott vibrált a kétely, hogy el tudja-e vajúzni kapni idejében, ha megtorpan vagy a lábából kibicsaklik az erő.

Szívesen segítetek, hiszen ismertek, mondta Francesca Sipari a férjének és Mimmának, amikor először zárkóztak be Massa dolgozószobájába, de ha kicsit is fontos nektek, hogy a dolog rendben haladjon, még véletlenül se akarjátok rávenni arra, hogy kuncsorogjak valakinél.

Meg sem próbálunk azért kuncsorogni nálad, hogy neked magadnak másoknál kelljen kuncsorognod, felelte Mimma olyan szokatlan szikársággal, ami már-már gúnynak hatott, mire Massa finoman megsuhintotta a könyökét. Jól ismerte a feleségét, húsz év házasság alatt gyakorlatilag együtt cseperedtek fel a fasizmussal, s ez a felnevelkedés leginkább arra irányult, hogy a korszak követel-

ményeihez ne kelljen teljesen lealacsonyodniuk.

Ilyesmitől egyáltalán nem kell tartanod, szívem, mondta Guido Massa, majd átkarolta a felesége derekát.

Megesküszöl a *munaciello* piros kapucnijára, kérdezte Francesca csücsörítve, elvékonyított hangjában egyszerre volt évődés és duzzogó hitetlenkedés.

A vérpáros kapucnijára esküszöm, felelte Guido szintén gügyögve, és maga felé fordította a feleségét, két tenyeréből csákót formált, ráhelyezte a feje búbjára, majd összeviszsa borzolta a haját. A mindig halk, szűkszavú Guido, aki soha, egy fél hanggal nem mondott többet a kelleténél, akinek mozdulatai fegyelmezettek, már-már kiszámíthatóak voltak, félszegen borzolgatta Francesca lazán, valamivel a nyakszirtje fölött összefogott haját. Valami történhetett vele azóta, hogy hirtelen leváltották. Vagy még azelőtt.

Mimma Bernardi elkapta róluk és lesütötte a tekintetét. Nem éppen ilyennek képzelte a meghittséget, s hogy a jelenet közelsége zavarta-e inkább, vagy a bárgyúság, ami a közelségtől vált szembeszökővé, nem tudta volna megmondani. Amilyen gyermekesen kérkednek előtte a közös nyelvel, gondolta, legalább annyi kajánsággal veszik semmibe a jelenlétét, lealacsonyítják kukkolóvá, kíváncsiságot és sóvárgást ébresztenek benne, aztán ott hagyják a suhogó magányban, az ember úgy érzi magát, mint éjnek évadján a besurranó: felkapja, amiért kockára tett mindent, de alig várja, hogy túladhasson a portékán.

Összerezzen, és átjárta a hideg. Mintha egy jégcsap húzódná a gerince helyén, és apró leágazásokban jégerek hálózna be a testét. Lenézett a kezére, szorult helyzetben mindig összekulcsolta és a köldökére tapasztotta, talán a méhét akarta így védeni. A tenyere most is ott volt, szinte hozzáragadt a szoknyájához, az ujjai viszont elváltak egymástól, elgörbedtek a kézfejtől, és görcsösen, mint valami élettelen ágak, meredtek a hasa előtt. Aztán – talán az iménti kép hatására, talán eleve része volt a folyamatnak – kékülni, majd üszkösödni kezdtek, a torkában egy jégdugó torlaszolta el a levegőt. Se beszívni, se kiengedni nem tudta – bepánikolt. Óvatosan, nehogy az ágak letörjenek a kézfejről, behúzta a hasát. Az utolsó ujjpercek megzizzentek, de töből még tartották magukat. Mimma megállt egy pillanatra, a hasát még beljebb húzta, elképzelve, ahogy a köldöke hozzá simul a gerincéhez, és egy-két-há-ra megpróbálta kipréselni a benne rekedt szuszt.

Francescáék még mindig a szoba közepén dülöngéltek, túl sok idő nem telhetett el azóta, hogy egymásba gabalyodtak, gondolta, különben már halott lennék. A halál gondolatára az ujjai fekete pernyét szitáltak a lába elé. Előbb halk sistergéssel, ahogy leváltak, és alig

hallható puffanással, amint elérték a padlót. Aztán egyre vadabban, egyre nagyobb sugárban peregtek, a hangra azonban, amely a lehullott pernyeréteggel való találkozásból adódott, Mimmának nem volt szava. Eszébe jutottak az őszi falevelek. Hangja van az ágtól elváló falevelnek, és hangja van az avarra hullásnak is, mondogatta néha Apusnak, amikor a Monte Pizzuto erdeiben sétáltak, és Apus a nyelvben megbúvó rettenthetetlen erőről áradozott. Annyi minden van a világon, amire nincsen szavunk, szakította félbe Mimma, és a cipője orrával rálépett egy elszáradt levélkacsra, bódultan figyelte, ahogy a kis szár felporlik, majd leválik a levélről. Végül Apusra nézett: te például milyen szót használnál erre. Mire? Hát, erre itt, mondta Mimma, és rátaposott a következő levélre. Apus az állkapcsát úgy összeszorította, hogy az arcéleken látni lehetett a táncoló idegeket. A síri csend legfeljebb egy-két percig tartott közöttük, és semmihez sem hasonlított. De ez a pernyesztatás most más volt: hangosabb az eddig ismert, fülben zúgó némaságnál, és sivárabb a természet nesztelenségénél. A táviródrótokban surrannak úgy a halálhírek, ahogyan pernye a pernyére hull.

A jégdugó még mindig a torkát szorította, most már recsegték-ropogtak az ujjai. Ha leszakadnak, vége. Mennyi idő vajon a meghalás. Kislányként gyakran merült el a fürdővízben, de amikortól a meghalás idejét számolni kezdhette volna, kikapta a vízből a fejét. Az utóbbi hónapokban – hogy pontosan mikor kezdődött, nem tudta volna megmondani – egyre kevésbé akarta számontartani az időt. Minden mondat kilógott belőle – ahogyan később, a háború alakulásával az *odaát* szó a térből –, és nem csak azért, mert az anyanyelvén most már alig beszélt. Ellenkezőleg. Mindehhez a nyelvnek édeskeves köze volt. Önmagában a beszéd volt az, ami egyre inkább zavarta, a szavak fizikai megjelenése, amelyek fölött, legalábbis így érezte, nem rendelkezett. Korábban, ha kimondott valamit, ő meg a szavai is benne voltak az időben, lenyűgözte a gondolatok gomolygása, a pillanat, amikor úgy érezte, uralja az események beszéddé alakulását, élvezte ennek a folyamatnak a kölcsönösségét. Ilyenkor a végtelenből csípett le egy aprócska részt magának, abból kerekítette le a jogos jussát, ami megilleti a létezőt. Az utóbbi hónapokban viszont épp fordítva történt. Minden egyes hang az életéből, a testéből hasított ki valamennyit, és ez a hervadást juttatta eszébe. A hervadást – nem az elmúlást. Előbbtől félt ugyanis jobban, mintha az élete a valós időn kívül, ő maga pedig az életén kívül rekedt volna. Rettegett, hogy ez az álca, amiről Apus mellett egyedül Francesca tudott, és aminek – ezzel nagyon is tisztában volt! – az életét köszönheti, elszívja előle a maradék éveit. Olykor persze neheztelt magára, hogy hála helyett a hervadás feletti aggodalomra pazarolja a drága idejét, de tudomást nem venni, csak úgy, mint beszélni róla – lehetetlenség volt. Csacsiság, legyintett rá Francesca, te öregén is babaarcú leszel, kincsecském. Így mondta: *tesorino*, nem pedig kincsem, ahogyan a férjét és a fiait szólította, s hogy ez a kicsinyítő képző többet vagy kevesebbet jelent, azt a hanglejtéséből vagy a csücsörítéséből sem tudta megállapítani. Te mostan engem gúnyulsz, vágta oldalba Lucia Baccari nyerítve, és a másik kezével megpödrögte a hosszú, fekete pihéket a füle alatt. Mimma Bernardi kényszeredetten nevetett Francesca és Lucia válaszára is, rajtuk és Apuson kívül senkije nem maradt. Apusnak viszont, aki nemrég egy teljes hétig nem szólt hozzá, mert szerelmeskedés után, ahogy egymás karjában heverték, azt találta kérdezni, hogy vajon a mellbimbóját szívó csecsemő szája van-e annyira izgató, mint egy férfié, eleve nem mert beszélni a nyomasztó érzéseiről. Mi vagyok én: szoptatós dajka, mordult egyet a férfi, majd lefordult róla, és paplanba csavarodva átment a szobájába, egy hét alatt csak enni és vécére jött ki – még pizsamát sem cserélt. Nem, Apus a hervadástól való félelemben is a gyermek utáni vágyát látná, követelődzéssel és büntudatkeltéssel vádolná, meg kell tanulnia kiiktatni az időt. Mert az időben benne van ugyan a bujkálás vége, de benne van a rohamos hervadás is, ami egyre torkosabban eszi fel a testét: előbb egy hajtincset a halántéka fölött, aztán a bőrt a szeme sarkában és a szája körül, végül mind lejjebb

kúszik, közelebb és közelebb a földhöz, az embernek tán a lába öregszik el utoljára, gondolta Mimma, és amikor járni sem bír már, amikor gyökeret ereszt a földbe, bizonyára közel a halál. Most mégis a haláltól fél inkább, pontosabban ettől a kevéske hátralevő időtől, aminek a jégdugó fog véget vetni, miközben letörnek az ujjai.

A zöld márványpadlón, ahová a keze lepernyézett korábban, most egy tenyérnyi naptócsa vetült. Pimasz kis vigyor volt a komor, padlótól plafonig zsúfolt ébenfa könyvespolcok szorításában, a faragott orommezőben elefántcsont betűk jelezték a tematikát: orvos- és valástudomány, történelem és építészet, klasszikafilológia és szépirodalom, szőlőtermesztés és gazdálkodástudomány. Mennyi tudás gyűlt össze csak ebben a dohos, vidéki dolgozószobában, de vajon akad-e akár egyetlen könyv, egyetlen oldal vagy sor között, ami átlibbenti az embert a meghaláson, észrevétlenül? Mimma szeme a polcokról visszasiklott a naptócsára, ahol megjelent a házaspár lába: Francesca jobb cipőjének spicce Guido Massa nyári papucsja között. Ismét kukkolónak érezte magát. Hangtalan, egyre sírőbb kukkolónak, aki a mások ablakából kiszivárgó fényvel a szemében búcsúzik a világtól, majd odébb száll.

Jaj, nézd már a Mimmát, kiáltotta Francesca, a hangjában maradt még valamennyi a férjének szánt gügyögésből, és lefejtette a derekáról Guido karját.

A Mimmát. Ez úgy hangzott, mintha egy távolodó hajóra vagy egy messzi sziklaszirtre bökött volna, és érezte, amint csakugyan nő a távolság, előbb a napfolt zsugorodott össze, aztán a férj és feleség lett papírmasészerű, végül a könyvszekrények és a könyvgerincek váltak olyanokká, mint egy elmosódó mozaik. Mimma megpróbált mosolyogni, de a szarkalábak ugrálni kezdtek a szeme sarkában, egyik-másik összetapadt. A keze elvált hirtelen a szoknyájától, emelkedni kezdett, az ujjai még zsibbadtak voltak, amikor elérték a szemét. Érezte rajtuk a nedvességet, sírva-ríva fogok kimúlni a világból, micsoda szárnalmas alak vagyok. Vissza akarta nyelni a könnyeit, de a jégdugó nem engedett a szorításból, megsósosodott nyála egyre magasabban állt a szájában, eleinte csak a torkát nyaldosta, aztán a fogait hátul, végül elérte és elborította a nyelvét. Ismét nyelni próbált, amitől még több nyál futott össze a szájában, közben patakozott befelé a könnyei. Tele volt a szája rettegéssel és önsajnálatlaltal, a sós íz egyre keserűbb lett, ki fogja köpni, ki kell köpnie, ha élni akar. Az ajkai önkéntelenül váltak el egymástól, bugyogott a száján a keserűség. Aztán egy sípolás, egy kiszakadó sóhaj vagy egy elfojtott sikoly töredéke, és lassan enyhült a szorítás a torkában is. Talán a könnyei melegítették fel a nyálát, talán a meghalás jár szokatlanul nagy hőleadással, a pillanat gyorsabb volt minden eddigi pillanatnál, gondolkodni nem volt ideje. A bennrekedt levegő sziszegve tört fel, az új levegőt Mimma óvatosan, a szája sarkán át harapdálta, mint egy pipát. Hangja volt ennek is – eltévedt víz kaparászása a pince mélyében, vagy valami ahhoz hasonló. Csak meg ne hallják, csak meg ne, gondolta, ahogy a kortyokban beszívott levegőt megpróbálta összegyűjteni, felhevítgetni a tüdejében, eljuttatni a jégerek-

be, s egyúttal ott tartani még egy kis ideig a meghalás élményét. De közben valami kudarc-szerűség is munkálkodott benne, fájta, hogy ennyire ragaszkodott az életéhez, hogy a meghalásnak csak a töredékét tapasztalta meg. Lennie kell egy ennél távolabbi pontnak, egy utolsó pillanatnak közvetlenül a nagy pillanat beállta előtt, ahonnan a dolgok még visszafordíthatók.

Jól vagy, kérdezte Francesca, már nem gügyögött.

Khm, jól, köszönöm, bocsánat, haddarta Mimma, és a csupasz karjába tördölte a nyálát.

Falféher az arca, kedves, biztosan nem fáj a gyomra, evett ma valamit egyáltalán, lépett közelebb Guido Massa, a hangja szokatlanul lágy volt, törődő. Mint-

ha a pár nappal korábban leváltott podestà, aki bátor és dörgedelmes szavakkal búcsúzott a közszolgálatától – *Kedves egybegyűltek, a láthatáron aranyló pirkadatot, aminek eljövetelét évek óta türelmesen várjuk, ne keverjük össze az éjjeli ágyutűzekkel; a gyorsan ellobbanó lángok nem derítik fel a horizontot, de hosszú időre felperzselik ártatlan emberek millióinak életét* –, egy csapásra elcsúsztatotta volna azoknak a hangját, akikkel szemben éveken át elvárták tőle a határozott fellépést. Guido Massa ezt az elvárást csak részben teljesítette – leginkább dörgedelmes, kétértelmű szónoklatokkal. Beszédei során, alighanem egyedülként a környéken, sosem az uralkodó harci nyelvet használta, inkább az állattartásból és gasztronómiából kölcsönzött metaforákat – az összefogást például gyakorta nevezte jó kovásznak, amely anélkül fejt ki a hatását, hogy különbséget tenne ilyen vagy olyan búza közt, az országot fenyegető ellenséget pedig – hivatali idejében akadt néhány belőlük – megszelídítendő bivalycordának, amely az erőfeszítést zsíros mozzarellaival hálálja meg. Csatafüst és győzelmi lángok, csakúgy, mint vér és veríték, vihar és szélcsend, az egy leköszönő beszédet leszámítva, nem szerepeltek a szónoklataiban. A falu népe összeforrt a jó kovász metaforájára, s az alkalmi kihágások miatt, amelyek megtorlására egy valamire való podestà külső erőket is bevont volna, börtöntől vagy száműzetéstől nem kellett tartaniuk: a büntetést belesürgötték egy közös alapba, mint dézsába a bivaly tejét, majd szétszórták Nagyboldogasszonykor a rászorulók között. Massát még akkor sem rendelték fel Rómába, amikor a Madonna del Carmine harangtornyára valaki napokon át kicsempészett egy vörös lobogót. *Viva la plebe, abbasso il fascismo*, azaz: Éljen a nép, le a fasizmussal, libbent fel a zászló pontban a reggel hatkor az Úrangyalára szólító harangkondulásra, s az írás rajzolatából – ide-oda röpködő, talpuktól elválni készülő betűk voltak, csúcspdíszekkel, cifra hurkokkal – Massa azt gyanította, hogy az elkövető csakis nő lehet. Talán egy *cipolla*, akit elcsábított valamelyik családos gazfickó, s a hálátlan leosztást így akarta megbosszulni: a férfit, esetleg a nejeire terelni a gyanút. De az is lehet, hogy többen voltak. Egy *cipolla* és a cinkosai. Vagy több bosszúszomjas *cipolla*, akkor viszont a házasságtörő szarjankót kell előállítani. Mindenesetre, aki kitzette, kőfejtő családból származik. Ők boldogulnak sziklaszirten, harangtoronyban, fák hegyén.

Mimmáék épp azokban a napokban érkeztek a faluba – ezerkilencszázharmincnégy késő ősze volt. A tereken, az utcákon fűrtökben lógtak az emberek. A rendbontás kizökkentette őket a hétköznapiakból, a boltosok átálltak ünnepi nyitvatartásra, pontosabban végig zárva voltak, de hosszas döngetésre valamelyik családtag előkecmergett a házból és beállt a pult mögé. Csak az Európa Kávéház működött zavartalanul. A felszabadult csevegés, nevetgélés mindenhová, még a legszűkebb sikátorokba is bekúszott, mintha az apró novemberi nap ernyedte, rövidke sugarait akarták volna meghosszabbítani. Mimma és Apus akkor már hónapok óta szökésben voltak, a régi okmányait elégették, és fogalmuk sem volt, mikorra szereznek majd újakat. Mimma javaslatára, aki azt állította, hogy jól ismeri az északi megyéket, a Brenner-hágón át érkeztek Itáliába gyalogosan és névtelenül. Egy ideig Bolzano környékén húzták meg magukat, fenn, a gries-i legelőkön, egy idős házaspár kecskefarmján. Apusnak, aki nehezen tudott megválni a nevéől, ezért szerelmeskedés közben folyton harmadik személyben beszélt önmagáról – Alois most a füledet harapdálja, Aloisnak mindjárt elcsöppen az orra, Alois sírni tudna a gyönyörűségtől –, úgy tűnt, ismerhették Mimmát korábbról, sokszor kapta hármójukat pusmogáson, az öregek kedvesemnek szólították, és reggelente pillecukrot szórtak a tejeskávéjára, amíg neki keserű cikóriakávét adtak. A gyanúját tovább fokozta, amikor az érkezésüket követő első napokban a házaspár szemrebbetés nélkül rábólintott, hogy a poggyászaikat a címükre küldessék. Mimma a postai és egyéb bürokráciára hivatkozva olykor órákra eltűnt, begyalogolt a városba, Apust azonban min-

dig lebeszélte arról, hogy vele tartson. Kész öngyilkosság nyelvtudás nélkül lófrálni manapság, ez volt a legfőbb érve, meg az, hogy: Nézz magadra, lóg rajtad a zakó, csöppet sem vagy feltűnő. Apus úgy tett, mintha értékelné Mimma megfontoltságát, aztán egy alkalommal nem bírta magával, és utána settenkedett. Le, a legelőn, dűnéről dűnére haladva, majd a városba érve saroktól sarokig lopva magát, de csak egy búcsújelenet végéig sikerült elkapnia valami istenverte szarzagú téren egy lovasszobor alatt. Ő legalábbis búcsújelenetként értelmezte, ahogyan Mimma egy búskomor, beesett szemű aggastyán arcából kisöpör egy elszabadult ősz tincket, az meg eltolja magától, lecsapja a kezét. Ezt követően sarkon fordult,

viesszament a kecskefarmra, s egy karosszékben olvasást színlelve várta be az asszonyt, aki feldúltan jött meg, a bosszúságát kifulladásnak álcázva, és hónapok óta először nem hajolt le hozzá kisimítani az arcából a haját. Levette a kabátját, a kandallóhoz lépett, és a kezét dörzsölgetve röviden közölte, hogy táviratozott egy régi ismerősének, már a héten indulhatnak, lejjebb fognak élni, Róma alatt.

És a csomagok, kérdezte Apus az egész napos hallgatástól rekedten.

Ja? A csomagok már ott vannak.

Amikor megérkeztek a faluba, harmadik vagy negyedik napja tartott a felfordulás. A frosinonei állomásról Francesca hozta el őket egy piros Lancia kabrióval, útközben többször is szabadkozott a férje távolléte és a német nyelvtudása miatt. Mimma irigykedve nézte a gyakorlott mozdulatokat, ahogy gyújtást ad, egyik kezét a hatalmas kormánykerék közepére helyezi, a másikkal a sálját – akár egy férfi a nyakkendőjét – meglazítja az álla alatt, és úgy érinti meg a kapcsolókart a mutató- és középsőujjával, mint keringőzés előtt a táncpartner kezét. Mielőtt beszálltak volna, a kesztyűtartóból kivett egy élénkcsárga szarvasbőrt, szárazra törölgette a nyirkos, burgundi vörös üléseket, s amikor a hegyi útra rákanyarodva a felhők szitálni kezdtek, finoman rálépett a fékre, behúzott egy kallantyút, az utastérre pedig illatos ponyva borult. Egy ideig szótlánul zötykölődtek, a balos tükanyarokban Francesca mozdulatai megmerevedtek, mindkét kezével belekapaszkodott a volánba, és az alsó ajkát beharapva figyelte az utat. A robusztus autó jobb oldali kormányzású volt, megmegcsúszott a sáros úton, amire a szél időről időre friss avart sodort. A tramontana, emelte fel mindkét mutatóujját ujját a volánról, néha felszúr az ember agyába, mint a torma, de segít a tisztánlátásban, és távol tartja a kígyókat, amiket a sirokkó csalogat elő. A lakásabb szakaszokon Apust mustrálta a műszerfalra erősített visszapillantóban, párszor találkoztott a tekintetük. A zászlós bonyodalomról mindössze néhány mondatot ejtett, immár a faluhoz közel. Aprócska döccenés, mondta, és nyelvvel az ablaktörlő ritmusát követve végignyalta az ajkait, majd hozzátette, hogy reményei szerint hamar megoldódik, hála a férjének, aki tapasztalt válságkezelő. Ami pedig az érzésüket illeti, a lehető legjobb az időzítés. A kis terekhez szokott emberek, mondta, a nagyvilággal azonosítják a kívülről jövőket, a mindenséggel, amiből nekik csak kevés jutott. Kíváncsiskodni vagy faggatózni már csak azért sem fognak, hogy ne teregessék ki a szennyest, vagyis az irigységüket. Legjobb, ha azonnal elvegyülnek a tömegben, a helyieknek most van mivel felvágniuk. Ő addig megrakja a kandallót, hogy mire hazaérnek, jó meleg legyen. Remek házat sikerült bérelnie, remek helyen. *Tolles Haus, ganz tolles*, ismételte; úgy tűnt, kedvére való ez a szó, ami a szuperlatívusz kifejezésére, legalábbis az olasz megfelelőjéhez képest, túl rövid volt,

ezért megtoldotta egy-egy mozdulattal, hol a kontyát igazgatta, hol a füle tövéhez kapott, mintha a fülbevaló kapcsával babrálna vagy elvakarna egy pörsenést.

Amikor a Lancia befordult a piazza San Matteóra, a csödület, Donato di Bona plébános és a sekrestyés vezetésével épp elindult a Madonna del Carmine irányába, hogy eltávolítsák a zászlót a harangtoronyból. Az előző napok sikerein felbuzdulva – bár siker alatt, minthogy ismeretlen tettes a zászlót újra meg újra kitűzte, legfeljebb a tömeges zavargások megfékezését érthette a köznyelv – a nagyobbacska ministránsfiúkat küldték fel a toronyba, akik élére vasalt ballila-egyenruhában vonultak libasorban a plébános és a sekrestyés után. Arcukról büszkeség sugárzott, mintha azt üzennék, lám, mégsem volt hiábavaló a heti két kiképzés, rátermettségüket és edzettségüket végre a haza szolgálatába állíthatják. Mimma elszörnyedve nézte őket, alig tizenpár esztendősek lehetnek, bocinyalás a homlokukban – vajon mit érezhetett az anyjuk, amikor reggel útnak indította őket? –, a vállukon szuronyos puskával.

Lőni is fognak, kérdezte Francescától olaszul.

Ne finnyáskodj, Francesca belenézett a visszapillantóba, tekintete szúrós, a hangja karcos volt.

Nem finnyáskodom. A fiaid köztük vannak?

A fiúk a bácsikájuknál vannak. Nápolyban.

Aham. Annál a bácsikánál?

Annál.

És ezek kire vagy mire fognak lőni? Csak nem a szélre?

Ó, ez a humorérzék, hogy ez mennyire hiányzott, nevetett Francesca, majd leparkolt egy göcsörtös mandulafa alatt. Mielőtt kikászálódtak volna, Apushoz fordult, aki az út utolsó szakaszát átbóskolta, és most zibbadtan hunyorgott a novemberi nap alatt. A fény, mint ha ágyúlöveg hasított volna ki az ég szürkeségét, egy ökölnyi lyukon szivárgott bátortalanul.

Ha lejár ez az egész, mindenképp el kell jönniük hozzánk, nyúlt hátra Apus kezét keresve, hiszen azt sem tudom, mikor és hogyan botlottak egymásba.

Mindenképp, biccentette Apus, majd becsapta az ajtót, és Mimma nyomába eredt.

Mekkora tahó, gondolta Francesca, és kerécsikorgatva kifordult a térről, tovább hajtott a vicolo Nardone felé.

Mimma ezalatt utat tört magának a csödületben, és boldog-boldogtalanok odaköszönt. Buongiorno signora, salve signora, biccentett ide is, oda is vigyorogva, felsőajka bekunorodott, mint a sültzalonna, a nyelvével próbálta a helyére tolni, buongiorno ragazzino, mondta elfogódottan, megfélekedve a kivillanó ínyéről és fogáról, és benyúlt a kabátzsebébe abban a reményben, hogy talál ott valami apróságot a kisgyerekeknek, aki prüszkölve, kapcában szökdécselt mellette a porban – legfeljebb a combja közepéig ért.

Te meg mit bazsalyogsz, kérdezte Apus, amikor utolérte, csukd össze a szád, belátok a gyomrodig.

Hát nem csodálatos, felelte Mimma, és a kezét a szája elé kapta, a másikkal belekarolt. Olaszul fogunk beszélni. Úgy is fogunk élni, mint az olaszok.

Ha jól érzedkelem, egy parasztfelkelés kellős közepébe hoztál minket, recsegte Apus.

Ez neked felkelés?

Tehetek én róla, hogy ennyire futja tőlük? Egy istenverte hóbörgőt kellett volna lesíttetni. Egyetlenegy.

Az meg sem fordul a fejedben, hogy ezért is választottuk ezt a helyet?

Választottuk? Meg se kérdeztél, hogy akarom-e egyáltalán, mondta Apus, és lefejtette karjáról Mimma kezét.

Nem sok lehetőség volt, próbálj meg ezzel együtt élni, és ne kelts feltűnést.

Feltűnést? Én? Hiszen úgy vigyorogsz, mint egy morfinista.

Lenyűgöz a nyelv, az elnyújtott magánhangzók, az időtlenség illúziója. Mi a baj ezzel?

Hogy egy felkelés közepén akarsz értekezni róla?

Sose fogod jól érezni magad a bőrödben, ha mindig leszólod az új dolgokat.

Mindig, sose. Már megint ezek a híg, semmitmondó általánosítások, ráadásul egyetlen mondatba passzírozva, bravó.

Szeretnék végre kiengedni, mondta volna Mimma, de a tömeg eleje megérkezett a Madonna del Carmine oldalhajójához, az első fertályban füttyögni és huhogni kezdtek, a hátsó sorok előre nyomultak, egyre szorosabban tapadtak rájuk az emberek. Innen-onnan ke-replő hangja hallatszott, volt, aki fazekat püfölt, mások tapsoltak és dübögtek, néhányan a szájukkal doboltak. Egészen rutinosnak tűnt a falu. Mimma békülékenyen nyúlt Apus keze után, de a férfi összefonta karját a mellén és elnézett a feje fölött – toronyiránt. Nem gond, ha előre megyek, kérdezte Mimma. Parancsolj, felelte Apus szenvtelenül, és felvont szemöldökkel méregette a messzeséget, mintha egy ritka természeti jelenség ragadta volna meg a figyelmét. Forza, forza, skandálta a tömeg, amikor a plébános levette a lakatot a harangtorony bejáratáról, és szélesre tárta az ajtót. Mimma a balillákat nézte, akik vezényszóra – *sull'attenti, levate le baionete*, rikoltotta kappanhangon egy langaléta, pattanásos kölyök – lekapták vállukról a szuronyos puskát, a torony falának támasztották, majd felsorakoztak a bejárat előtt.

Fegyvertelenül is ugyanolyan büszkén, kidüllesztett mellel pózoltak, mint korábban, vajon mekkora távolságra kell lennie egy férfinak a fegyverétől, tűnődött Mimma, hogy megroggyanjon a saját hatalmába vetett hite. A fiúk felszegett állal, üres tekintettel várták a következő parancsot, pipaszár lábuk lúdbőrözött a zöld egyenrövidnadrágban, az érésnek indult, lila tüszőkből kunkorodó anyátlan szőrszálak egyszerre tűntek a férfiletbe vetettségük szimbólumának és paródiájának. Ezeket itt vajon az anyjuk távolléte vagy a fegyverük hiánya roggyantja meg? Sejtik-e, ha tudni nem is tudják, hogy viszonszeretni a szuronyos puskájuk *sosem* fogja őket, vagy még a sejtés bizsergető – a dicső múlt védelménél nagyobb tettekre sarkalló – érzetét is átengedték annak az embernek, aki önmagát a hazával azonosítja, őket pedig arra kárhoztatja, hogy a fegyverük jelentse a hazát? És ha a sejtést, ezt a ködös de-rengést, amit sokszor a banalítás kelt életre – egy íz, egy villanás a hegyoldalban, egy érzet ugyancsak a test banalításában –, és ami az elme terében egymástól oly messzire eső pontokat is képes mozgásba hozni és összekötni, ha tehát a sejtéseiket is egyetlen ember kezébe adják, marad-e még valamijük egyáltalán? Már megint becsusszant egy *sosem*, torpant meg Mimma, ki ugyan nem mondta, de gondolatban ott volt, határozottan emlékszik rá. Lassan Apus szemével tekint magára, a derengés szertefoszlik, mielőtt kiválna a gomolygásból – neki vajon mije marad?

Hátrafordult, a férfit addigra elnyelte az embermassza, ami ugyanúgy pulzált és szuszogott, mint kemencepadkán a kovász. Ennyire még *sosem*... vagyis... minden eddigénél jobban zavarta, hogy Apus távol tartja magát az új dolgoktól, a régiekről meg direkt nem beszél. Egy ideig azt hitte, tanácsosabb, ha nem bolygatja, és most már késő máshonnan indítani. Pedig annyi mindent szeretne kérdezni tőle. Nem feltétlenül személyes dolgokat. De lehet-e a személyesen túlról beszélni, ha az ember nem tudja megmondani a másíkról kapásból, hogy miért undorodik, tegyük fel, a tejtől. Alig va-

lamit tud a férfiról. A tejtől való undorban is a saját undorát látja, a vastag föl vékony, nyúlós szalagokra foszlik a szájban, mint a főzelékbe hullott zsíros-csirizes hajsálak, mint a tehén- vagy kecskeszőr. Ha most itt állna mellette, fejét a mellére hajtaná és megkérdezné, még csak rá se nézne, a hajtókája illatából is tudná, hogy alkalmas a pillanat a személyesen túli beszélgetésre, megkérdezné, hogy miért siettetik a gyerekkor végét, honnan veszik a bátorságot, hogy mihamarább felnőtteket faragjanak belőlük, elanyátlanított, meghunyászkodó teremtményeket. Apus meg, ha válaszolni nem is válaszolna, megemelné az állát a mutatóujjával, és azt mondaná: fel a fejfel, csibe. Ez az érintés egy ideig kárpótolná azért, hogy önmagával kell eldiskurálnia. Csak később jönne rá, hogy átverték.

De erről végképp nem ejthet szót. Ha nem a szüksézsavóságával és kedvetlenségével kellene viaskodni, ha lenne tér a nagy mondatoknak, a hígabb szavak sem okoznának felfordulást. Nem mondhatja azt, hogy *mindig és sosem*, mert Apus szerint minél tágabb perspektívából nézünk a világra – nézni márpedig csak így érdemes –, annál közelebbről kell elcsípni a nyelvvel a látottakat. Hogy ez egész pontosan mit jelenthet, arról eleinte volt némi sejtése, mostanra már ez is Apushoz került. Mintha nem is benne, hanem felette állnánk, ahonnan nem látszanak a repedések, a bőrpír meg a szőrtüszők. Valami ilyesmi. Próbálta párszor lekövetni, elcsípni a nyelvvel egész közelről, de kitértek előle a gondolatai. Legfeljebb egy hatalmas, sodró áradásban tudná tetten érni. Egyszer majd. Talán. Olaszul. Mindig, sosem – egyelőre ezt a két szót igyekezett kiiktatni a békesség kedvéért. De nem *mindig* sikerült. Többnyire *sosem*. Vajon elég egyértelmű volt az előbb, hogy békülni szeretett volna, nem kellene inkább visszamennie? Ismét hátrafordult. Pont akkor, amikor két nagyobb fiú kihúzott egy vaskos harangkötelet a lépcső alatti tárolóból, majd egy aprócska gyerek derekára kötötték. Törpeszerű volt, vagy teljesen törpe, a tömeg elcsitult, mindenki őt bámulta, biztató szájalom tükröződött az arcokon. Aztán eltűntek a lépcsőfordulóban, elnyelte őket a harangtorony.

Mondhatom, jókor gyűttetek, vágta oldalba valaki dörmögve, s alig bírta leplezni a megütközését, hogy nem férfi az illető.

Lucia. Baccari, nyújtotta oda a kezét a fiatal nő, a bőre kérges volt, a körme koszos és repedezett. Egyikből is, másikból is sok van itten, de ebben a társításban egyedül én vagyok. Nem nagy szám, sosem is voltam, tette hozzá pillázva, és a könyökével megint oldalba bökte Mimmát. A barátaim Baccának szólítanak, tudod, mint Bacchus, csak női alakban. Asztal alá iszom a szarjanikat.

Mimma, csúszt ki a száján, ahogy a kezét nyújtotta, ekkor használta először ezt a nevet. Emmeg milyen név?

Északi.

Hadd el, na, vannak rosszabb helyek is a világban, fő a lényeg, hogy a képed takaros. Nekem?

Játszod itt az eszed, mintha nem tudnád magadról. De nem baj, legalább nem olyan vagy mint a férjed, tartson meg téged így a madonna, mondta és keresztet vetett. Az embered citromba harapott máma, vagy így született, elrobbanó pucával az agya helyén?

A gyomra. Gyengélkedik egy ideje.

Fő a lényeg, hogy te szeretsz vigyorogni. Imádni szokták itten az ilyen teliképeket. A férjednek meg adjál keserűsót. Kipurgálja még a pucát is az agyából. Na, de ne kiáltás ördögöt, mert idedugja még a szarvát, mondta röhögve, és magához rántotta Mimmát, a kérges ujjával a csődület tulsó szárnya felé bökött.

Apus csakugyan ott állt az első sorban, tőlük húsz-huszonöt méterre, közvetlenül a falnak támasztott puskák előtt.

Minek nem mégy oda, kérdezte Lucia.

Hagyni kell, felelte Mimma, majd jön ő magától.

Az ilyeneket szoktam asztal alá inni, neked is megmutatom, hogy csináld.

Tessék?

Jaj, ne nézz már rám ilyen szemekkel! A barátnőm vagy, vagy nem?

Micsoda rámenősség, akár egy férfi, gondolta Mimma szemlesütve, máris többet tud róluk a kelletnél, és megakadt a szeme Lucia Baccari szakadt bocskorán.

Nem a legújabb divat, hehe. Neked adom, ha kinövöm: bírja a strapát.

Azt hiszem, mégis odamegyek hozzá, mosolyodott el Mimma, de azért köszönöm, és elindult Apus felé.

A keserűsöt el ne felejtsd, meglásd, egy-kettőre jobb lesz az életed tőle, kiáltott utána Lucia Baccari.

Ahogy utat tört magának a tömegben, ismét feltűnt mellette a kisgyerek. Mintha az utca porából kelt volna életre, az arca maszatos volt a sírástól, az orra körül és a szája sarkában csirizszerű sár. Szürke sebek, alvadt vér egy haditudósításban, gondolta Mimma lesújtva, a vér az egyetlen, amit valós színben lát az ember, az egyenruhák szürkességében ez hozza közel a halált. A kisfiú egyik lábáról leoldódott a kapca, úgy húzta maga után, mint egy köldökszínórt. Időnként megbotlott benne, és dühösen dobantott egyet, amitől újabb sáv tekeredett le.

Na, gyere csak, hajolt le érte Mimma és a karjába vette. Elárulod, hogy hívnak?

A gyerek dühösen kapálózott és olyan erővel tolta el magát Mimmától, hogy kis híján kiejtette a karjából.

Le akarsz szállni? Igen?

A fiúcska összeszűkülte szemmel követte a szájmozgását, majd hirtelen kidüllesztette a mellét, a lábait hátra vetette, és megmerevedett. Egy pillanatig úgy maradt, aztán teljes erőből előre lendült, Mimmának az utolsó pillanatban sikerült elkapnia a fejét.

Segglyuk, lihegte a kisgyerek selypegye, és mutatóujjával beledöfött Mimma szájába. Segglyuk, segglyuk, énekelte gúnyosan, és es ki-be-húzgálta az ujját.

Ezt ne csináld, kérlek, mondta Mimma, és összepréselte az ajkát. Mindezidáig fogalma sem volt róla, hogy baj lenne a szájával, most fél órán belül harmadjára szekálják miatta. Mi az isten ütött ebbe a gyerekbe, hol az anyja, miért nem foglalkozik vele senki, gondolta, és lehajolt vele, hogy visszatekerje a kapcáját, de a gyerek belekapaszkodott a vállába és a lábával áthurkolta a derekát.

Ó, te, sóhajtott Mimma, és megsimogatta a gyerek fejét.

Szégyellj magad, Addis, te kis pokolfajzat, harsant fel egy ismerős hang mögötte, Lucia Baccari volt.

A patikus fattya, tette hozzá Lucia, majd elmondom, ki melyik pulyát csinálta, hogy képből legyél. Annyi itt a zabgyerek, mint kő a hegy gyomrában. Csak úgy okádják őket magukból a leányaink.

Addis? Ez meg milyen név? Adonis becézve?

Te most szórakozol velem? Ó, kérlek, Addis, így, ahogy hallod, Abeba nélkül, Rosa fiának híres játszótere.

Hogy mi? Egy szót sem értek az egészből, Mimma telitorokból nevetett.

Egek ura, hogy neked mekkora szád van, s milyen kevés eszed. Rosának hívják a vezér anyját, hogy folyt volna le a lába szárán annak idején.

Mimma abbahagyta a nevetést. A kislány még mindig a nyakában lógott, most már ha akarta volna, se tudta volna letenni. Maszatos arcát a kabátjához szorította, időnként bekapta az ujját, szopta egy kicsit, majd a nyálás kezével elmatatott a nyakszirtjén. Bizsergető érzés volt, valahol az undor és kellem határán, egy vékonyka jégvárta, ahogy a nyála találkozott a hideg széllel és elpárolgott.

A tömeg újra tolongani, majd skandálni kezdett, for-za, for-za, kiáltották teli tüdővel, a pergő r-ek és az elhaló á-k úgy estek szét, mint gyújtás után lefulladó motor. Mimma azon kapta magát, hogy ütemesen ringatja rá a kislányt. A szavak közötti szünetekben női hangfoszlányokra lett figyelmes, először azt hitte, valaki megsérült vagy eltaposták, csak később jött rá, hogy a sok „bee” vagy „pee” Bepét jelent, esetleg Peppét – aggódó anyák szölongatták fiaikat. Bizonyára azokat, odafenn. Tőlük nem messze egy idősebb férfi dalra fakadt. A hangja hamisan csúszkált eleinte, de ahogy egyre többen csatlakoztak hozzá, letisztult és mindenkit túlharsogott. Valami népszerű indulót énekelhettek, az első taktusok mindössze két hangból álltak, egy magas, egy mély, látta a bővített szeptimet kirajzolódni a zongora billentyűin, az emberek a nyakukat nyújtogatták, és úgy bógtek, akár a szamarak. Mimma nem sokat értett a szövegből – süvít a kő, fűrgé lábak, az ellenség homlokának –, Lucia krárogott és káromkodott. Főként sorvégekre rímelő dolgokat. Mimma felnézett a harangtoronyra, zömök, szerkezetét tekintve inkább román kori építmény volt, gótikus beütésekkel, még csak nem is a legmagasabb a faluban. Két sor ablak futotta körbe, közvetlenül a lapostető alatt galambdúcok, a második ablaksor alatt galambtűskék és vízköpők. Ekkor nézte meg jobban magát a büntértyát is, amit mindennek, csak pirosnak és főként zászlónak nem lehetett mondani. Egy rongydarab volt, rozsdával vagy a fene tudja, tán vérrel összepacsmagolva, rajta kis és nagy betűk találomra, az elválasztás is véletlenszerű. A zászlót az ismeretlen tettes a felső ablaksor párkányához rögzítette, az alsó csücskei azonban beakadhattak a szárnyaskígyónőket ábrázoló vízköpőkbe és galambtűskékbe, ez borzolhatta aznap ennyire a kedélyeket. Az ablakban mocorgás támadt, a mellvéd mögött fejbúbok, homlokok, félarcok bukkantak fel, két fiú látszott csak – ők lehettek a legnagyobbak – válltól felfelé.

Benigno, sikított fel egy kicsi asszony az első sorban, Benigno, kicsikém, majd elájult.

Nem bírja idegekkel. Az ő fiacskáját fogják kilógatni. Addig kutyába se vették, most meg mindennap kilógatják, suttogetta Lucia izgatottan, a mutatoujján a körömágyat csócsálva, majd kiköpött egy bőrcfatkát.

A toronyban, háttal a tömegnek, megjelent Benigno. A két nagyfiú emelte át a mellvédet, a többiek felszívódtak, ők tartották a derekára csomózott harangkötelet. A gyerek leguggolt, megkapaszkodott a mellvéd párkányába, és óvatosan leengedte magát. Egy ideig a falhoz tapadt, aztán nekilódult, és a párkányon egyik kezét a másik után csúsztatva jobbra tartott, hogy kiszabadítsa a zászlót. Amikor elérte, határozott mozdulattal kiakasztotta a csücskét, a szájába vette, és azonnal megindult a másik irányba, a testével egyensúlyozta a kilengéseket. A zászló másik végével valamivel hosszabban piszmogott, de végül ezt is kiakasztotta, s a szájába véve megrántotta a kötelet.

A tömeg már egy ideje abbahagyta a skandalást, és olyan feszült figyelemmel követték a mozdulatait, hogy a gyufa sercegését is hallani lehetett. Benigno anyukája, aki magához tért időközben, kereszt alakban szorította a kezét a melléhez, reszketett. Addis elbóbiskolt Mimma karjában, álmában szörcsögött és sóhajtozott.

Azt hiszem, megfázott, szegényke, súgta oda Luciának, hogy lehet így járni egy gyereket.

Ha megéri, majd lesz ő is farkaskölyök és balilla, és akkor kap rendes cipőt, vetette oda Lucia foghegyről, de nem nézett rá, Benignón tartotta a szemét. A gyerekek fel-felpillantott az ablakba, várta, hogy lejjebb engedjék a kötelet.

Mifelénk ez az ára a túlélésnek, mondta kisvártatva. A lányokat süldőkoruktól elkezdi feltáplálni, hogy mihamarőbb szüljenek. Van, akinek a csecse is alig bimbózik, de felsínáztatja magát az első zarándokkal vagy napszámossal, aki betéved a faluba. Csak az első pár évet kell kihúzni...

És kihúzzák?

Mimma maga is megdöbbsen a reakcióján. Fél, vagy talán egy órája ismeri az asszonyt? Ha csak fele igaz mindannak, amit ilyen rövid idő alatt mondott, Apus morogni fog.

Ki. Összedobja nekik a falu.

Psszt, szolt rájuk egy tenyeres-talpas, ünneplőbe öltözött asszony, gazdagon hímzett fekete kötényt és durva szövésű piros könyökvedőt viselt.

A kötélfeszült, majd süllyedni kezdett, Benigno, szájában a rongydarab egyik és másik végével, apró rándításokkal irányította a társait. Amikor leért a második ablaksorhoz, behúzta a kötelet, akár a gyeplőt, ellökte magát a faltól és lábát a galambtüskék közé illesztve a vízköpőkön araszolgotat a fennakadt zászlóvég felé. Úgy mozgott, mint aki erre született. Magabiztosan és fürgén, sietségnek nyoma nem volt. A veszélyérzet elmúlásával a tömeg figyelme lankadni kezdett, állagra sem volt már olyan áthatolhatatlan, mint az imént. Az emberek kisebb csoportokra hullottak, mint a fák lombjai, ha közékük hatol a szél. Mimma tekintete Apust kereste, egyre inkább tartott a rosszkedvétől, a zúgolódásától, nagyokat nyelt, hogy legyűrje a nyugtalanságát. Csak ő tudja, amit tud, mondogatta magában, és ennek így is kell maradnia. De a férfit elnyelte a föld. Már azon volt, hogy átadja Addist Luciának, és utána megy, hogy megkeresse, amikor ismét felbukkant. Ugyanott térdelt vagy guggolt, tán fél fenékkal a cipője sarkára ereszkedve, volt, aki kikerült, mások átgyalogoltak a kabátján, ami úgy terült el körötte a porban, mint egy uszály. A tornyot bámulta vagy a kisiút, a tarkójából, amit félig eltakart a felhajtott gallérja, nehéz lett volna megállapítani. Időről időre megemelkedett és átült a másik sarkára, majd matatni kezdett a lábszára tájkán, a kabátját ide-oda húzgalta, mintha keresne valamit. Végül kivette a zsebkezdőjét, egy villanásra látta is az arcát profilból, aztán ismét eltűnt, a felhajtott gallérja paravánként takarta el. Biztosan az orrát fújja, gondolta Mimma, gyűlöli a port. Benigno közben elérte a zászló alsó csücskét, egy mozdulattal kiakasztotta, és leengedte. Bravó, bravó, üdvrivalgot ismét a tömeg.

Kicsikém, rikoltotta elcsukló hangon az anyja, Szent Bernát hozzon le épségben, és keresztet vetett.

A gyerek, mintha meghallotta volna az anyja sopánkodását, oldalvást fordította a fejét és lenézett a csődületre, aztán fel, a harangtorony ablakában a társaira. A kötélfeszült, ő egy pillanatra odatapadt a falhoz, szinte ráfeküdt, mintha ágyon hasalna, még az egyik térdét is felhúzta. Mimma karjában a kis Addis nyöszörögni kezdett, sssh, shhh, dülöngélt vele erre-arra, és lelehunyta a szemét. Amikor kinyitotta, a balilla még mindig kapaszkodott, mintha kézzel-lábbal gyökert akarna eresztetni. A kötélfeszült ismét rándult egyet, a két vége, mint két kígyófej a meredélyen, átcsapott a mellvéden, a fiú pedig elvált a faltól, az utolsó csücsköt is magával rántva, és szájában a rozsdabarna lepedővel zuhanni kezdett. Az emberek elharrapták az utolsó bravókat, az anyja felsikoltott és újra elájult. A gyermek zuhanás közben megpördült, mint az orsó, a zászló rátekeredett. Csak a feje látszott ki, tágra nyílt szemében sikoly meg valami végső bölcsesség. Az asszonyok rikoltoztak, a férfiak óbégattak, az anyja, hiába pofozgatták, nem tért magához. Apus felpattant és odaugrott a fal tövébe. A körötte állók, mintha összebeszéltek volna, úgyszintén. Karjukat a magasba lendítve szökdecseleltek, és csipőből taszigálták egymást: odébb;

úgy; közelebb; ne ennyire. Egy röpke szemhunyas volt, ugyanakkor gyötrelmesen hosszú, mint a kárhozat.

Benigno a magányos Apust választotta. Mielőtt belezuhant volna a karjába, aki úgy vágódott vele hanyatt a porban – lassan, kitartva – mint egy zongoraszónáta második tétele, kiszabadította a karját a zászló fogságából és jérce hangon felkiáltott: megcsináltaam. *Ce l'ha fatto.*

Mimma későn ocsúdott fel. A kis Addisszal a karjában futott Apushoz, de még így is megelőzte Benigno anyját. Amikor Apus feltápáskodott a gyerekekkel, ő lehajolt, és gépiesen lepallta a kabátját. Egy fotó őrzi, valahol az anyakönyvvezető archívumában, hogy volt egy pillanat, amikor úgy festettek, mint egy rendes család. Igaz, az egyik kölyök-

nek sáros volt az arca és lógott a kapcája, a másik meg, szegényke, törpe volt, de Apus úgy mosolygott rá, úgy ragyogott az arca, ahogyan sem előtte, sem utána – *sosem*. Mimma mégis úgy akart gondolni erre az elkapott pillanatra, mint a megszámlálhatatlanul sok közül egy tetszőlegesre, amit kiragadtak a folytatólagosság és a hétköznapi időtlen képsoraiból. Csak így tudta elhittetni magával, hogy nem véletlenek összejárásáról van szó, nem egyetlen kirívó alkalomról, aminek épp ott és akkor férközött egy kamera a közelébe, és amire, a pillanat egyedülállósága miatt, egy életen át a nosztalgia árnyéka vetül.

A szerencsés kimenetelű esetet követően a falusiak nekik rontottak. Benigno anyja Apus kezét csókolgatta, a fiáról kis híján megfélekedett. Egyik-másik, mielőtt bemutatkozott volna, megköpködte, majd a bekecséhez dörzsölte a tenyerét. Volt, aki letérdelt és Apus lábára vetette magát, San Bernardo, San Bernardo, motyogta, és leheletével fényes pecsétet nyomott a cipőjét borító koromszerű porrétegbe, a bátrabbak meghívták magukhoz, hogy megkóstolják az idei tárnicsgyökérpálinkát.

Guido Massa lóhalálában érkezett a térre. A rögtönzött pulpituson, amit az átellenben épülő iskola állványából tákoltak össze, megköszönte a vendégeknek a hősiesség felépést, a balilláknak a falu jó hírnevéért tett szolgálataikat. Díszpolgári címet emlegetett, amire végül nem került sor, elkallódott a többi ígéretével együtt, lesöpörte a küszöbön álló afrikai háború.

Ekkor készült a fénykép is. Egy fiatal lányka fotográfozta le őket – így mondta, meszterként tudálékosággal: szabad lesz egy fotográfozás? A beállítással nem sokat bíbelődött, a gyermekeknek odaszólt, hogy: *dite pur gigli*, mondjátok, hogy lilium, s miután a nyakában lógó Rolleiflexszel elkattintotta a képet, ugyanolyan tudálékosan elmagyarázta, hogy az i betűs szavakra, akár a csiklandozásra, vigyor terül el az ember arcán, még a legbőszebb harag is derűvé változik.

Úgyes vagy, Pasqualina, dicsérte meg Guido Massa, és atyaián magához húzta, ő itt Perella kisasszony, bedolgozik hozzánk a község házára, nagy hasznát vesszük kiváló szemének, nemcsak tehetséges fotós, de remekül utánoz kézírásokat is.

A napokban előhívom, ugorjék be hozzám, fordult Mimmához Pasqualina, és ha gondolja, csináljak magáról egy portrészorozatot.

Hosszú vívódásába telt, míg rávette magát, hogy veszni hagyja azt a fotót. Halogatta, hogy bemenjen Pasqualina műtermébe, aki többször is utána üzent. Aztán hetekkel később, amikor egymásba botlottak, már nem tudott kitérni a meghívás elől. A lány szabályosan becibálta a méterárubolt raktárában kialakított stúdiójába, és elébe tolta négyőjüket. A fénykép, néhány apróságot leszámítva, egybevágott Mimma emlékeivel: a rendkívüli- ben is a hétköznapi- ságot dokumentálta, ha kívülállóként kellett volna címet adnia a fotónak, talán az „Egy nap a lelenházban” illet volna hozzá leginkább. De kívülállóként már

nem tudta megmondani, hogy kinél mi válhatta ki a megrendülést. Az övét valószínűleg Apus viselkedése és az ezzel egyidejűleg fellépő kényszer, hogy nem szabad megélnie a pillanatot. Gyerekkora óta tudta, hogyan kell kimaradni a saját életéből.

Massa lehenгерlő fellépése azonban ideig-óráig feledtette vele a fotó körüli pillanatokhoz fűződő felemás érzéseket. Igaza volt Francescának: a férje csakugyan jól értett a válságok kezeléséhez, salangok nélkül fordította át a káoszt népünnepélybe, a hangja kimért volt, tiszteletteljes, tán ezért is sikerült túlharsognia, majd elcsitítania a megbokrosodott tömeget. Beszédében nem utalt az elkövetőkre és a zászlóra, ehelyett a gyermekéletek szentségét dicsérte, ami mindennél előrébb való. A személyes érdekeknél és politikai bosszúnál – bár ezt a szót, hogy politika, nem használta – mindenképp. A gyermekek, hangsúlyozta, kivétel nélkül tiszteletet érdemelnek, mert arra figyelmeztetnek bennünket, hogy ne tekintsük magunkat késznek és elégségesnek, hiszen mindannyian segítségre, szeretetre és megbocsátásra szorulunk. Merjünk megmerítkezni a gyermekeink derűs esendőségében, mert olyan világ jön, amikor erre egyenként és együtt is nagy szükségünk lesz. Ez a gondolat legyen az első, amikor reggel a szemünket kinyitjuk, és ez legyen az utolsó, amibe belealszunk.

Éljen, éljen, dübörögte a csődület, éljen Benigno, skandálták néhányan, aztán egyre többen, végül a Benignóból Benito lett, Guido Massa pedig egy fakó karlendítéssel üdvözölte a kezdeményezést.

Mimma kelleetlenül, Apus sokadik böködésére emelte fel a karját. A pódiumról nézve, ahol ők álltak, egy hatalmas tarajos sültre hasonlított a tömeg. A kezek, amelyek oly szívélyesen lapogatták őket pár perccel korábban, most ellenségesen meredtek feljükk, mint a tüskék. Vagy inkább szuronyok. Az ünnepi hangulatot fokozandó az Európa Kávéházból ládászám érkezett a bor a San Matteo térre, főként gyengébb évjáratú, savanyú Montepulciano, és megjelentek a gesztenyeárusok is. Massa nem tágított Mimmáék mellől, végig kalauzolta őket a téren, bemutatta pár fontos embernek – az anyakönyvvezetőnek, a rendőrpárancsnoknak és Donato di Bona plébánosnak –, majd meghívta ebédelni az egyik trattoriába, ahol Appennini-pizzát rendelt nekik. A kemencét már korareggel befűtötték, mintha előre tudták volna, hogy valami rendkívüli fog történni aznap, mintha megsejtették volna az érkezésüket. De persze az is lehet, hogy Francesca intézkedett.

Ezt kénytelenek lesznek megszeretni, mondta Massa, a vargányát itt szedik felettünk, a Monte Pizzuto erdeiben, a ricottát a völgyben csinálják, szavamra, az abruzzóinál nincs is jobb ricotta, és levágott egy szeletet, hosszant félbe hajtotta, majd a szájába gyömöszölte. Apus egy rosszálló félmosollyal nyugtázta a mozdulatot, tán épp azokban a percekben lobbant be a lekcisnylés meg az undor, ami az itáliai éveikre a későbbiekben rátelepedett. Mimmát viszont lenyűgözte a közvetlenség és elegancia keveréke, ahogy a kiállós tésztaveget betolta a mutatóujjával, majd zárt ajkak mögött, révülettel forgatta a szájában, a kockás asztalkendő pedig, amivel a folyamatot másodíziglen is eltakarta, fel-fellibbent, akár egy függöny. Valami furcsa, magától értetődő teatralitás hatotta át az egészet, rágás, nyálcuppanás, nyelés, rágás – az evés vásári komédiája, körkörösség és misztérium.

Amikor kiléptek a trattoriából, már jócskán benne jártak a délutánban, a tér üres volt, a tramontana felverte a fekete port és mindenkit hazazavart.

Hogy mivel telt el ennyi idő – két-három óra –, arra Mimma már nem emlékezett. Mintha belebódult volna a pizzába, ami csakugyan remek volt, vagy a férfi vette volna el az esztét. Még ebéd előtt összetegeződtek. Massa jól beszélt németül, Francescánál is jobban, a szavakat zártan, szinte csukott szájjal ejtette ki, ez pedig, ahogy ő maga mondta, idefelé, Rómától délre ritkaságszámba ment. A kilétüket egyetlen szóval nem firtatta, épp csak annyit kérdezett, amennyit az illendő érdeklődés megkívánt, s ha nem kapott azonnali választ, másfelé terelte a beszélgetést. Egyik ilyen döccenőnél elővett a táskájából egy paksamétát, és bemutatta az épülő iskola terveit. Az alaprajz, mondta, és karcsú, ápolt ujját lehetőkönyvedén körbevezette a terven, a nyáláb és a bárd alakját adja felülnézetből, ami,

ha nem is követelmény, mindenképp nagy divat mostanában, méghozzá akkora, hogy lassanként mi magunk fogjuk követelménnyé tenni, amit persze senki nem akar. Itt zavarosan elnevette magát, most először engedett betekintést a szájába, a fogai meglepően kicsik és gyöngyszerűek voltak, rövidre nyírt, tömör bajusza követte a felső ajka vonalát. Egy-két pillanatig így maradt, félig nyitott szájjal maga elé révedve, végül észbe kapott, és felkapta a fejét. Előbb Apusra nézett, aztán Mimmára, és visszahőkölt. Szíven ütötte, amit az asszony mohazöld szemében látott, a tág pupillák úgy szippantották magukhoz, mint erdő mélyén tátongó üreg. Zegzugok és járatok tárultak fel előtte, amelyek hol egymást keresztezték, hol zsákutcába torkolltak, összességében azonban egyre lejjebb tartottak, a föld gyomrába, a levegőtlen tágasságba, ami a sötét éjszakai égbolthoz volt hasonlatos. Elnézést kell kérnem a por miatt, mondta rekedten, és teletöltötte a poharát. A habarcsához, hogy az épületet megszilárdítsuk, a Vezúv mellől hoztattam vulkáni hamut. Ezt kizárólag Apushoz intézte, mintha egyedül csak rá tartozna és tőle várna feloldozást. Közben meg azt gondolta: a szem csak bizonyos értelemben, legfeljebb egy távoli pontból figyelve a lélek tükré, de ha az ember egészen közelről néz valakinek a szemébe, azokat az útvesztőket és akadályokat látja, ahol az illető lelke megfeneklett. Nem volt olcsó, jó alaposan fel kellett túrni a déli lejtőt, magyarázta tovább, de a nagy dolgokra sokkal több pénzt adnak, sőt mint ha csakis a nagy dolgokba tartanak érdemesnek befektetni manapság. Elég egy széljegyzet a földrengésálló szerkezetéről, és dől a pénz.

Apus, akár egy szélhűdött, még mindig ugyanazzal a csálé félmosollyal, merev derékkal ült az asztalnál, de a hangjába szemrehányás és aggodalom vegyült: Földrengés? Gyakori az errefelé?

Gyakorinak nem mondanám, felelte Massa rezzenéstelen arccal, olykor meg-megmozdul a föld alattunk, vagy mi megyünk odébb a térképen, végtére is egy csizmában vagyunk.

Látszott rajta, hogy nem viccnek szánta, Mimma mégis elnevette magát.

Minket ugyan nem fog levetni magáról, a fél falu a megmondhatója, milyen biztosan állunk a lábunkon. Főleg ő, biccentett Apus felé.

Kínos csend telepedett közéjük, Apus az abrosz kockáin zongorázott, a középső ujjával akkorákat billentett, hogy belekocogtak az evőeszközök.

Ezt inkább elteszem, mondta Massa, és felgöngyölytette a paksamétát, majd felhajtott egy újabb pohár vizet.

Mimma haragudott magára, amiért nem állta meg szó nélkül. Lám, már megint okot szolgáltatott a zúgolódásra, a sokadikat egyetlen nap alatt. Ha majd megérkeznek a ki tudja milyen sikátoron át a ki tudja milyen kulipintyóba, és lehuppanhat végre egy csendes sarokba, majd akkor fog kitörni a vihar. Fel akart állni, hazamenni – haza: ismeretlen emberek sebtében hátrahagyott tárgyai közé, belakni a svájci frankban lefoglalózott idegen úrt, megálljt parancsolni a lejtőnek, amin újabb s újabb, zúgolódást kiváltó okok gördülnek elébe, ő pedig ahelyett, hogy kikerülné vagy elnézne felettük, egyenként lehajol értük. De nem merete megtörni a csendet. Kétségbeesetten meredt Guido Massa nyakkenőjére, a snájdig, pemzliszerű bajszára, a szájában az apró gyöngyfogakra, amiket a húsos ajka most félig eltakart. A két férfi szintén hallgatott. Egyikük csendjét alaposan kiismerte, s hogy ezt elviselje, a másikkól kellett erőt merítenie. Szerette volna megérinteni Massát, legalább a zakója ujját, egy otthonos gesztusra lett volna szüksége, hogy annyi idő után megérkezzen – valahová. Az meg, mint ha olvasott volna a gondolataiban, feléje csúsztatta a kezét. Mimma felnézett, majd vissza az asztalra, az egymáshoz tapadó karcsú ujjakra, a félholszerű kifehéredésekre a körmökön, aztán oldalra sandított, és a hasára szorította a tenyerét.

Aggodalomra semmi ok, fordult ekkor Apushoz Guido Massa, az építkezést hamar befejezzük, tán már tavaszra, és akkor megint vakítanak majd a márványkövek. A vicolo Nardonéig, ahol Francesca bérelt nektek házat, nem ér el a por; ott most is vakítanak.

Akkor jó, vágta rá Apus, és mást már nem is mondott aznap délután.

Mimma kivételesen nem is hiányolta, csendesen örült Massa társaságának, aki úgy tudott beszélni, hogy ültében is egy arasszal magasabbnak tűnt mindenkinél. Még a válla is kiszélesedett, mint apálykor a főveny. A karját ugyan nem kínálta fel sem aznap, sem a későbbiekben, de nem hagyott kétséget jóindulata és segítő szándéka felől. Apus mogorva hallgatása, úgy tűnt, jottányit sem feszélyezte, önhittségnek, lekicsinylésnek a leghalványabb jelét nem adta, és nem várta el a csodálatot. Amikor Mimma beszélt, enyhén összevont szemöldökkel, leszegett állal hallgatta, mintha jegyzetet készítené fejben, hogy a legapróbb részlet se kerülje el a figyelmét.

Míg le nem váltották hat évvel később, közszereplőként és magánemberként egyaránt így viselkedett. Az átmenet gyors volt, az eljárás homályos, a faluban, az újonnan kinevezett podestát leszámítva, csak úgy kapkodták a fejüket az emberek. Guido Massát sem előtte, sem utána nem hurcolták meg a pártban, az indokot nem verték nagydobra, ebből is sejtethető volt, hogy a borzalom majd csak ezután következik. De miféle borzalom? Sokan elővették a nápolyi álmoskönyvet, szorgosan jegyzeteltek és értelmezték az álmaikat, aztán másnap reggel az Európa Kávéházban összesítették az eredményt. A könyvben szereplő kilencven számból, amihez egy-egy álombéli jelentés is társult, legalább harminc családban szerepelt a harminchetes és a hetvenegy, ami a kiscsuhásra és szarcsimbókra utalt, továbbí huszonpár családban a hatvannyolcas és negyvenes, vagyis a híglevés és a víztökűség, a harmadik leggyakoribb pedig a hatvannyolcas és a hatos voltak, előbbi tetveket, utóbbi egy megmohásodott női szervet ábrázolt, amint a földdel összenő.

Háború lesz, mondta Lucia Baccari, és a füle tövében sötétlő szőrszálakat bögyörgette, de az emberek letromfolták: honnan a faszból veszed?!

Pedig háború lesz, ha mondom, méghozzá csúfságos, minden eddiginél pusztítóbb háború.

Dugulj el, Bacca, túl sokat ittál már megint!

Én csak annyit mondok, Serafino, hogy ideje rendbe hozni a barlangokat odafenn, felelte Lucia Baccari a patikusnak, és kikért egy újabb pohár tárnicsgyökérpálinkát, amit azonnal legurított.

Agyalágyult vagy, mondta Serafino Capogreco, a patikus, annak születélt, az is maradsz. Szerezz inkább egy rendes férjet, ha jót akarsz magadnak és a falunak.

A szóváltás hallatán a kávéházban nyugtalanság támadt, az emberek felkapták az álomfejtős paksamétákat és hanyatt-homlok menekültek ki az utcára, aki meg bennrekedt, a falnak lapult. Néhányan még visszasettenkedtek a poharaikért, de iszkoltak is mindjárt a többiek közzé. Csak a patikus és Lucia maradtak ülve, érezni lehetett a levegőben a hepaj ecetszagát. Lucia azonban, ahelyett, hogy szokás szerint nekiugrott volna Serafinónak, annyit mondott: beh, igazad lehet.

Ez a reakciója újabb megütközést keltett. Lucia, aki lehetőleg soha senkivel nem értett egyet, most helybenhagyólag bólogat egy bitang fasiszta sértéseire. Hát csakugyan eljött a világ vége? Lucia Baccari, női fodrász és notórius léhűtő, aki a butykos ujjával a legdivatosabb római fri-

zurákat is leutánozza, nem harapta át a szarcsimbók torkát, akiről sose tudni, nem kotyvaszt-e össze valami cukrozott mérget a haragosának, és akihez már csak akkor mertek fordulni, ha házilag csakugyan orvosolhatatlan volt a baj. Ó, Szent Dónát, te, aki kivezettél minket az ösztönvilágból, add, hogy feloldoztassunk, amikor az ösztöneinkre szorítkoznunk muszáj vagyunk. Szinte egyszerre bizonytalanodtak el. Eleinte csak sugdolóztak. Mi van, ha mégis igazat beszél. De hiszen most vettük be Afrikát. És ha ellenünk fordul a népus? Miért, ellenünk fordulhat? Ördögfajzat, hát potyára vittünk fényt a sötétségbe? Potyára, hát. És ha a baj máshonnan figyel? Honnan máshonnan? Végül Mimma volt az, aki félbeszakította a pusmogást. Hogy a jelenlevőket jószándéka felől biztosítsa, abruzzói nyelvjárásban, színlelt együgyűséggel azt kérdezte Luciától, miből olvasható ki a szörnyűséges háború eljövetele. Igen, miből, huhogta a kórus még mindig a falnak lapulva, és a huhogásból megkönnyebbülés áradt, nem pedig félelem. A kiscsuhásból meg a tetvekből? Nem. A híglevésből? Nem. Akkor a szarcsimbókból? Még csak az sem, felelte Lucia önelégült vigorral. Akkor miből, könyörgöm: miből? Mit hagytatok ki? Na, mit?

Megmondom én nektek, tápázkodott fel Serafino az asztaltól, és hüvelykujjait a derékszíjába hurkolva előre-hátra tolt a lágyékát ütemesen.

Ülsz vissza azonnal a fonnyadt seggedre, förmedt rá Lucia.

Ebben a pillanatban megjelent az ajtóban Guido Massa. Az arca sápadt volt és gyűrött, a szeme karikás, mint aki éjszakákon át nem aludt. Pedig egy nap se telt el azóta, hogy kézhez kapta az elbocsátását, amit – legalábbis Pasqualina szakértő véleményét tekintetbe véve – saját kezűleg a Duce írta alá.

Isten hozta, signor podestà, huhogta a kórus.

Nocsak, hát lemerészkedett a pórnép közé, vigyorgott a patikus.

Tyű, de rosszul fest máma, signor Massa, szórjon citromfüvet és levendulát a bruschettára, és húzza le egy napra a zsalut.

Beérem egy jó erős kávéval, de igazit adjon, ne cikóriát, kacsintott Massa a zavarodott pultosra, aki, miután a csészéket és poharakat sebtében elrámolta, a söntést vikszolta gépiesen.

Jó, de csak akkor, állta útját Lucia Baccari, ha utána megmondja: lesz-e háború?

Ezt korai volna még kijelenteni, felelte Massa, hogy aztán este, a San Matteo téren tartott leköszönő beszédében mégis csak gyújtóhangú, metaforákban és hasonlatokban gazdag szónoklattal marasztalja el a küszöbön álló háborút, aminek eljövetelére, vallotta be később, Lucia Baccari irányította rá a figyelmét.

Miből jött rá, signor Massa, kérdezte tőle emez.

Te magad mondtad, én meg, tudja isten, de valami okból hiszek neked, nevetett Massa, aztán elkomorult. Meg hát, minden jel erre utal.

Erre, biza. Ha a férfiak töke ágyúgolyó nagyságúra duzzad, a nők lika meg a parlagon aszalódik, a napnál is világosabb, hogy valami közénk ékelődik, s éppenséggel az ágyúgolyók utalnak erre a bizonyos valamire.

Kár, hogy asszonyokat nem jelölnek ki a falu élére, mondta Mimma, szerintem nagyobb podestà lennél.

Így igaz, hagyta helyben Guido Massa, nagyszerű vezető lenne belőled, Bacca. Ha egyszer újra lesz szabad választás, és még élünk, én rád szavazok.

De ez a hang már nem az a hang volt. Tétován csúszkált fel-le, mint a sihedereké, majd néhány nap leforgása alatt hozzáidomult az új szerephez: a gügyögő férjhez és a nyájas, vi-

déki orvoshoz. Egyikben is, másikban is hamisság vibrált, sokévi elfojtás és ingerültség, ami a mondatvégi szünetekben éppúgy sziszegett, mint Mimma légszomja ezerkilencszáznegyven májusában, amikor először zárkóztak be Massa dolgozószobájába, hogy a jövevények fogadására felkészüljenek.

Semmisség, megszédültem, ez minden.

Csak nem vagy terhes, csapta össze a kezét Francesca.

Mi? Nem. Nem hinném.

Istenem, hisz ez csodálatos: te terhes vagy!

Szeretné, hogy megvizsgáljam?

Nem. Nagyon kedves magától, Guido, de: köszönöm, nem.

Még kérdezed, szívem? Vizsgáld csak meg azonnal! Én már itt sem vagyok.

Francesca boldogan szökelt az ajtóhoz, s mielőtt kilépett volna, Mimmára kacsintott.

A vigyorgó napfolt még mindig a padlón volt, legfeljebb néhány centivel húzódott odébb. Mimma azt bámulta, miközben Guido a fotel támláját markolászta – tanácstalanul. Egy ideig csendben álltak, Mimma teleszívta a tüdejét, sóhajtásnak tűnt a szabadság, amit a harag hívott elő. Végül a férfi megköszöri a torkát.

Valamit mondanom kell majd Francescának.

Tudom.

Nem gondolja, hogy mégis...

Nem!

Biztos benne?

Ennél biztosabb már nem lehetek.

Mármint, hogy nem terhes. Tudja, a maga korában nem mulaszthatom el...

Mi az a *munaciello*, szakadt ki a kérdés Mimmából, és ez annyira váratlanul érte, hogy felnyerített. ■ ■ ■

■ **Király Kinga Júlia** 1976-ban született Marosvásárhelyen, jelenleg Budapesten él. Író, műfordító, dramaturg. A Kalligramnál megjelent munkái: *A test hangjai* (novellafüzér, 2011), Giambattista Basile: *A mesék meséje, avagy a kicsik mulattatása* (műfordítás, 2014), *Apa Szarajevóba ment* (regény, 2017).

